

Redengevende omschrijving – Haastrecht: Provincialeweg Oost 107-107a-107b
Monumentnummer: 23/14

FEITELIJKE GEGEVENS

Adres	Provincialeweg Oost 107-107a-107b 2851 AD Haastrecht
Kadastrale nummers	Haastrecht F 104
Naam object	N.v.t.
Complexonderdelen	Boerderij met gemetselde hooischaar
Oorspronkelijke functie	Boerenerf
Opdrachtgever	Niet bekend
Architect/aannemer	Niet bekend
Datering / Bouwjaar	Tweede helft 19e eeuw

(CULTUUR)HISTORISCHE
ACHTERGROND*Het boerenbedrijf in de Krimpenerwaard*

De moerassige veengebieden van de Krimpenerwaard worden vanaf de 11e eeuw geleidelijk aan ontgonnen, daarbij worden de bestaande rivieren als uitgangspunt genomen. De Middeleeuwse boeren bouwden hun boerderijen op de koppen van de percelen, die haaks op de ontginningsbasis staan. De uitgifte van de landerijen geschiedt op basis van inschrijving. Soms hebben boeren hierdoor veel land binnen één polder, maar meestal lag het land van een boer verspreid over meerdere polders op soms wel een kwartier, half uur of uur 'gaans of varens' (lopen of varen) van de boerderij. Direct rondom de boerderij is het erf, dat plaats biedt aan de belangrijkste bebouwing, gronden voor het uitvoeren van de werkzaamheden en de huishoudelijke taken van de boerin. Hierbij valt te denken aan een hooiberg of –schaar, wagenschaar, extra stallen en kippenhokken, boenstoep of –hok, moestuin, fruitboomgaard of bleekveldje. De positie van alle verschillende gebouwen en functies op het erf is zo bedacht dat het werk zo efficiënt mogelijk kan worden uitgevoerd. Het onderhavige ensemble bestaat uit een boerderij met hooischaar als onderdeel van het historische erf.

Landbouw en veeteelt

De hoofdactiviteit van het boerenbedrijf in Haastrecht ligt oorspronkelijk in de landbouw en fruitteelt, waarbij de aanwezige koeien en varkens op de boerderij alleen worden gehouden voor het voorzien in de eigen levensbehoefte. Door inklinking van de veenbodem wordt de polder steeds natter. Dit leidt er uiteindelijk toe dat in de periode 1840 - 1900 de boerderijen overgaan op veeteelt en de productie van zuivel. Deze omslag in de hoofdactiviteit van de boeren is terug te vinden in de opbouw van boerderijen. Er komen grote stallen achter het woonhuisgedeelte. In het voorhuis van de boerderij worden melkkelders gemaakt en worden ruimten ingericht als kaaskamers. In de bijgebouwen is deze omslag ook terug te vinden in de aanwezigheid van grote hooibergen, karnhokken en melkhuisjes bij of in de buurt van de boerderij. De onderhavige boerderij heeft een duidelijk zichtbare melkkelder aan de oostzijde van de gevel, die verwijst naar de rijke historie van de zuivelproductie in de gemeente Krimpenerwaard.

De onderhavige boerderij is illustratief voor de 19e-eeuwse ontwikkeling

van de boerderijen binnen de gemeente Krimpenerwaard in het algemeen en in het buurtschap Boven- Haastrecht in het bijzonder. De verschijningsvorm van de boerderij met de melk-/kaaskelder herinnert aan de bloeiende zuivelproductie vanaf het midden van de 19e eeuw.

Ruimtelijke ontwikkeling Haastrecht

Haastrecht ontwikkelde zich in de 10e/11e eeuw als een kenmerkend lineair dijklint langs de Hollandse IJssel. Het dorp kreeg enkele stadse privileges zoals het recht op een versterking. De brug over de Hollandse IJssel die aan het einde van de 15e eeuw werd aangelegd en later (tijdelijk) weer werd vervangen door een veer, zorgde voor groei van het dorp. Achter het dijklint werd een kerk gebouwd, waardoor rondom deze plek enkele straten konden ontstaan die tot komvorming leidde. In oostelijke richting ontwikkelde Haastrecht zich in het binnendijs gelegen buurtschap Boven-Haastrecht. Dit buurtschap bestaat overwegend uit een regelmatig slagenlandschap met daarin gelegen boerderijen. Pas na de WOII vindt verdichting van het lint plaats.

Het cultuurlandschap rondom de betreffende boerderij is relatief gaaf bewaard gebleven, waarbij de historie indeling van het slagenlandschap nog duidelijk herkenbaar is.

De boerderij met de hooiberg is een beeldbepalend element in het bebouwingsbeeld langs de Provincialeweg oost. Het draagt bij aan de afleesbaarheid van de ruimtelijke ontwikkeling van het buurtschap Boven-Haastrecht. De boerderij draagt bij aan de herkenbaarheid van het historische cultuurlandschap rondom de boerderij.

Ruimtelijke opbouw erf

Het historisch erf wordt hoofdzakelijk bepaald door de boerderij, die tegen de dijk de flauwe helling van de IJsseldijk is aangebouwd. De boerderij ligt op voor de gemeente kenmerkende wijze op de kop van het perceel. Aan de westzijde ligt, verder naar achteren op het erf, de dichtgemetselde voormalige hooiberg. Deze ligt aan een groene ruimte die getuige de nog aanwezige fruitboom de oude positie van de boomgaard was.

De positie van de boerderij en het op het terrein aanwezige bijgebouw is karakteristiek voor historische boerenerven in de gemeente Krimpenerwaard.

Typen boerderijen

In Nederland komen verschillende typen boerderijen voor. Binnen de provincie Zuid-Holland is dat beperkt tot de groep boerderijen uit de hallehuisgroep. Deze ontwikkelde zich vanuit de meest eenvoudige vorm van bebouwing, namelijk een woning op een rechthoekige plattegrond met één vertrek, waarin mensen en hun dieren samen leefden. In de ontwikkeling van dit type onderscheiden zich binnen deze boerderijgroep uiteindelijk drie typen: het langgerekte hallehuis (woonhuis en stal liggen achter elkaar), het krukhuis (met een L-vormig voorhuis) en het T- of dwarshuis (met een voorhuis dat haaks op de achtergelegen stallen staat). Alle de drie typen komen binnen de gemeente Krimpenerwaard voor.

Waardering

Deze boerderij is architectuurhistorisch van waarde als voorbeeld van een langgerekt hallehuis met een stal onder gelijke nokhoogte. De boerderij illustreert de architectuurhistorische ontwikkeling van boerderijen langs de dijk aan het einde van de 19^e eeuw en is een voorbeeld van sobere maar zorgvuldige, tijdsgebonden bakstenen boerderij-architectuur. De indeling van de voorgevel is kenmerkend voor diverse midden 19e-eeuwse boerderijen specifiek langs de Provincialeweg (Oost en West) in Haastrecht, waarbij de vensters en deuren zodanig gerangschikt zijn dat ze een symmetrisch oplopende en aflopende reeks vormen. De in de gevels gebruikte gele IJsselstenen zijn karakteristiek voor de Krimpenerwaard.

BESCHRIJVING

Boerderij

De *boerderij* betreft een langgerekt hallehuistype, met één bouwlaag en zolder onder zadeldak. De achterliggende stal heeft dezelfde nokhoogte. Het dak van het woongedeelte en de stal is gedekt met riet. Het dak is aan de voorzijde afgewolfd. Op de nok liggen nokvorsten.

De boerderij is gemetseld in lokale gele IJsselstenen in kruisverband. De plint is gecementeerd. De voorgevel is een topgevel en wordt beëindigd met vlechtingen. De strekken boven de vensters en deuropeningen zijn uitgevoerd in rode baksteen. De vensters en deuren in de voorgevel zijn zodanig gerangschikt dat ze een symmetrisch oplopende en aflopende reeks vormen. De deur bevat nog een oorspronkelijk gietijzeren traliwerk met koeienkop. De ramen zijn vernieuwd. Het linkervenster in de opkamer is kleiner van afmeting dan de andere vensters. Linksonder bevindt zich nog een klein vierkant venster van de melkkelder.

In de linker zijgevel zijn diverse gevelwijzigingen uitgevoerd en recente vensters geplaatst, zowel in het woongedeelte als in de achterliggende stal.

Vanwege de ouderdom van het pand zijn er bouwhistorische verwachtingen omtrent het interieur.

Hooiberg

Naast de boerderij staat een hooiberg met een kegelvormig dak dat gedekt is met riet. Een roede, waarlangs het dak omhoog en omlaag zou bewegen, is aan de buitenzijde niet (meer?) te zien. Er zijn recenter wanden aan de hooiberg toegevoegd in rode bakstenen in halfsteensverband.

WAARDENSTELLING

De boerderij met hooiberg aan de Provincialeweg Oost 107-107a-107b te Haastrecht is van:

Cultuurhistorische waarde:

- Ter herinnering aan de 19e-eeuwse ontwikkeling van het agrarisch bedrijf binnen de gemeente Krimpenerwaard in het algemeen en in het buurtschap Boven- Haastrecht in het bijzonder.
- Vanwege de verschijningsvorm van de boerderij met de melk-/kaaskelder, die herinnert aan de bloeiende zuivelproductie vanaf het midden van de 19e eeuw.

Stedenbouwkundige / landschappelijke waarde:

- Als beeldbepalend element in het bebouwingsbeeld langs de Provincialeweg oost.
- Vanwege de rol binnen de afleesbaarheid van de ruimtelijke ontwikkeling van het buurtschap Boven-Haastrecht.
- Vanwege de boerderij die bijdraagt aan de beleving van het historische cultuurlandschap rondom de boerderij.

Architectuurhistorische waarde:

- Als voorbeeld van een langgerekt hallehuis.
- Vanwege de sobere maar zorgvuldige tijdsgebonden baksteenarchitectuur van de boerderij.
- Als voorbeeld van de architectuurhistorische ontwikkeling van boerderijen langs de dijk aan het einde van de 19^e eeuw en specifiek de voor de Provincialeweg in Haastrecht karakteristieke gevelindeling met symmetrisch oplopende en aflopende vensters en deuren.
- Vanwege de voor de Krimpenerwaard kenmerkende gevels in gele IJsselsteen.

Waarde vanwege de Gaafheid:

- Vanwege de gaaf bewaarde hoofdvorm van de boerderij
- Vanwege de redelijk gaaf bewaarde baksteenarchitectuur

Zeldzaamheidswaarde:

- Vanwege de zeldzaamheid van een voor de Provincialeweg oost en west kenmerkende indeling van de voorgevel.

IDENTITEIT
KRIMPENERWAARD

De boerderij met hooiberg aan de Provincialeweg Oost 107-107a-107b draagt bij aan de ruimtelijke identiteit van de gemeente Krimpenerwaard vanwege:

1. De bouwmassa van de boerderij die bestaat uit een haaks op de weg (dijk) gelegen rechthoekige bouwmassa in één bouwlaag onder een kap.
2. Ter versterking van het historische cultuurlandschap.
3. De voor boerderijen kenmerkende ruimtelijke positie op perceel.
4. De herinnering aan de ooit zeer bloeiende zuivelproductie binnen de gemeente Krimpenerwaard.

BESCHERMING

De volgende onderdelen vallen onder de bescherming:

- Exterieur, bouwkundige structuur en waardevolle interieuronderdelen (met uitzondering van recent(e) sanitair, keuken(s) en badkamer(s)).

De recente stallen en schuren vallen niet onder de bescherming.

BRONNEN

- Blijdenstijn, R. e.a. (2004), *Bouwstijlen in Nederland 1040-1940*, Amsterdam (2^e druk)

- Enderink, S. (2016), Het Krimpenerwaardboek, Zwolle
- Groningen, C.L. van (1996), De Krimpenerwaard, Zwolle
- Haslinghuis, E.J. e.a. (2005), *Bouwkundige termen*, Leiden (5e dr.)
- Hofkens, M., Ingen, M. Van, e.a. (1991), Jongere bouwkunst en stedenbouw 1800 – 1945. Monumenten inventarisatieproject gemeente Vlist.
- Jongerius, N. (2006), Haastrecht, stadje aan het water.
- Knoester, J.J. (2002), Kernachtig Krimpenerwaard, 100 jaar plaatselijke geschiedenis.
- Kroon, M. (2000), Krimpenerwaardig, de geschiedenis van de Krimpenerwaard in woord en beeld.
- Povée, H. (2004), Tien eeuwen tussen Lek en IJssel: geschiedenis van de Lopikerwaard en de Krimpenerwaard.
- Someren, C. van (2009), *Van A naar B door de Hoogstraat in Haastrecht*, Gouda
- Stichting Krimpenerwaard, Monumenten in de Krimpenerwaard: in Haastrecht, Stolwijk, Vlist, Schoonhoven, Ammerstol, Bergambacht, Berkenwoude, Lekkerkerk, Krimpen aan de Lek, Krimpen aan den IJssel, Ouderkerk aan den IJssel, Gouderak: cultuurhistorisch waardevolle gebouwen en objecten in beeld.
- Ven, G.P. van de (2004), Mensen in een waard vol wind en water: geschiedenis van de Waterhuishouding in de Krimpenerwaard.
- Zuijlen, C. van (1983), Oud-Haastrecht en Vlist in beeld.

- Topotijdreis.nl
- Beeldbank RCE, kadastrale minuut Haastrecht
- Website van het streekarchief Gouda (bouwvergunningen en foto's)
- historishevereniginghaastrecht.nl - Website van de Historische Vereniging van Haastrecht